

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADEMIJAS
TERMINOLOĢIJAS KOMISIJA

TERMINOLOĢIJAS
JAUNUMI

2009

16

- *LZA TK lēmumi*
- *Konsultācijas*
- *Ziņas*

RĪGA

Izdevums sagatavots un nācis klajā
ar Latvijas Zinātņu akadēmijas un
LU Latviešu valodas institūta
finansiālu atbalstu

“Terminoloģijas Jaunumu” 16. numurs ir 2002. gadā ar Valsts valodas komisijas un Latvijas Zinātņu akadēmijas atbalstu aizsākto LZA Terminoloģijas komisijas (TK) izdevumu sērijas turpinājums. Tas paredzēts LZA TK pieņemto lēmumu un konsultatīvo ieteikumu ātrākai ieviešanai oficiālā valodas lietojumā, lai, ievērojot LZA TK darbības juridisko pamatu, kas noteikts Valsts valodas likuma 22. pantā un tā īstenošanai pieņemtajos LR Ministru kabineta noteikumos, sekmētu vienotas, latviešu literārās valodas normām un latviešu valodas attīstības mērķiem atbilstošas latviešu valodas nozaru terminoloģijas veidošanu, izteiksmes skaidrību un nepārprotamību.

Atbildīgā par izdevumu *Valentīna Skujiņa*

*Pati dzīve un dzīvā vārdu lietošana
būs tas vissīkākais siets, kas galīgi
atšķirs jaunradīto vārdu starpā
nederīgās vieglās pelavas no
smagajiem graudiem.*

“Zinātniskās terminoloģijas vārdnīca”
Priekšvārds. — Rīga: IMI, 1922.*

PRIEKŠVĀRDS

Informatīvi izglītojošā izdevuma “Terminoloģijas Jaunumi” (“TJ”) 16. numurs iznāk, turpinot LZA Terminoloģijas komisijas (TK) lēmumu un konsultatīvo ieteikumu publicēšanu, lai sekmētu vienotas, oficiālai lietošanai apstiprinātas terminoloģijas ieviešanu praksē. Šajā “TJ” numurā apkopoti visi 2007. gadā pieņemtie lēmumi, kā arī daļa no Informācijas tehnoloģijas, telekomunikācijas un elektronikas, kā arī Ekonomikas terminoloģijas apakškomisijā izstrādātajiem terminu sarakstiem kopā ar definīcijām vai skaidrojumiem un terminu ekvivalentiem tuvākās saskares valodās. Šajā krājumā to lielā apjoma dēļ nav ietilpināti LZA TK apstiprināto koksnes un kokmateriālu terminu, kā arī spēkratu motora teorijas un konstrukcijas terminu saraksti ar definīcijām vai skaidrojumiem un terminu ekvivalentiem tuvākās saskares valodās.

Konsultāciju sadaļā aplūkota daļa no aktuālākajām, galvenokārt 2009. gadā sniegtajām konsultācijām, un krājuma lietotāji tiek aicināti atsaukties un darīt zināmus savus vērojumus, iebildumus un priekšlikumus aktuālu mūsdienu jēdzienu izpratnes precizēšanai.

Visi šajā krājumā ietvertie LZA TK lēmumi un konsultatīvie ieteikumi publicēti laikrakstā “Latvijas Vēstnesis” 22.07.2009., 23.07.2009., 29.07.2009. un 02.09.2009.

* Citāts no ZTV priekšvārda izvēlēts, godinot 1919. gadā Izglītības ministrijas pārziņā dibinātās Terminoloģijas komisijas 90-gadi.

2009. gada jūlijā

LZA TK priekšsēdētāja
Valentīna Skujiņa

SATURS

KOMISIJAS LĒMUMI.....	5
Nr. 58 Par Informācijas tehnoloģijas, telekomunikācijas un elektronikas terminoloģijas apakškomisijā (ITTEA) izstrādāto informācijas tehnoloģijas pamatterminu saraksta apstiprināšanu.....	5
Nr. 59 Par koksnes un kokmateriālu terminu saraksta apstiprināšanu.....	12
Nr. 60 Par termina <i>sadarbība attīstības jomā</i> nomainītu.....	12
Nr. 61 Par "Valodniecības pamatterminu skaidrojošās vārdnīcas" apstiprināšanu.....	13
Nr. 62 Par vārdu <i>bordelis</i> termina funkcijā.....	13
Nr. 63 Par angļu termina <i>park & ride</i> atveidi latviešu valodā.....	14
Nr. 64 Par angļu termina <i>informal education</i> atbilstīgu latviešu valodā.....	15
Nr. 65 Par Ekonomikas terminoloģijas apakškomisijā izstrādātā darbinieku finansiālās līdzdalības terminu saraksta apstiprināšanu.....	17
Nr. 66 Par angļu <i>foresight</i> atveidi latviešu valodā.....	24
Nr. 67 Par "Tūrisma un viesmīlības terminu skaidrojošās vārdnīcas" apstiprināšanu.....	26
Nr. 68 Par spēkratu motora teorijas un konstrukcijas terminu saraksta apstiprināšanu.....	27
Meklējot labāku terminu	27
KONSULTĀCIJAS.....	28
Gods nosaukumi	28
Uzņēmējdarbība — kā cilvēka īpašība?	28
<i>Partnerība, uzņēmējdarbības partnerība</i>	29
Ekspertus kalibrē?	30
<i>Simulēt, imitēt vai modelēt?</i>	31
"Konsaltings"?	33
<i>Spēlētājs vai aktieris?</i>	34
ZIŅAS.....	35

KOMISIJAS LĒMUMI

Par Informācijas tehnoloģijas, telekomunikācijas un elektronikas terminoloģijas apakškomisijā (ITTEA) izstrādāto informācijas tehnoloģijas pamatterminu saraksta apstiprināšanu

LZA Terminoloģijas komisijas lēmums Nr. 58

Pieņemts 06.02.2007.; prot. Nr. 1/1073. Publicēts "LV" 22.07.2009.

Lēmuma pamats: MK 28.11.2000. noteikumu Nr. 405 3.2. un 11. p.

LZA Terminoloģijas komisija (TK) ir apspriedusi ITTEA izstrādāto un oficiālo recenzentu K. Pokrotnieces un U. Straujuma izvērtēto informācijas tehnoloģijas pamatterminu un definīciju sarakstu ar angļu valodas terminu ekvivalentiem latviešu valodā un apstiprina to vienotai lietošanai praksē. Terminu sarakstu sk. lēmuma pielikumā.

LZA TK priekšsēdētāja *V. Skujina*

LZA TK sekretāre *A. Ščucka*

LZA TK lēmuma Nr. 58 pielikums

Informācijas tehnoloģijas pamattermini

Informācijas apmaiņa dažādu valstu informātikas speciālistu jomā ir kļuvusi par ikdienas nepieciešamību. Ir svarīgi, lai katrā valodā izmantotajiem terminu ekvivalentiem būtu vienota izpratne. Šajā informācijas tehnoloģijas pamatterminu sarakstā iekļauti angļu valodas terminiem atbilstošie latviešu valodas termini un to definīcijas, kas izstrādāti uz ISO standartā "Fundamental Terms" iekļautā materiāla bāzes. Šeit ietilpst vispārīgi datorzinātnes termini, termini datorizētas informācijas attēlošanai, informācijas apstrādei nepieciešamās aparatūras termini un programmatūras izstrādē un lietošanā izmantotie termini.

ITTEA sekretāre *I. Ilziņa*

access method***piekļuves paņēmiens***

Paņēmiens, kā iegūt iespēju izmantot datus, datu krātuvi (lai lasītu vai rakstītu datus) vai ievadizvades kanālu (lai datus pārsūtītu).

Piemēri: brīvpiekļuve, indeksētā piekļuve, secīgā piekļuve.

application software, application program***lietojumprogrammatūra, lietotne***

Noteiktas lietojumproblēmas risināšanai paredzēta programmatūra vai programma.

Piemērs: tabulrēķinu programma.

automation***automatizēšana; automatizācija***

Procesu vai iekārtu pārveidošana automātiskai darbībai (automatizēšana) un tādas pārveidošanas rezultāts (automatizācija).

bit, binary digit***bits, binārcipars***

Viens vai otrs no binārajā sistēmā lietotajiem cipariem 0 un 1.

computer***dators***

Funkcionāls bloks, kas bez cilvēka līdzdalības spēj veikt apjomīgus skaitļojumus ar lielu skaitu aritmētisko un loģisko darbību, kā arī veikt citus apjomīgus un/vai sarežģītus uzdevumus.

PIEZĪMES

1. Dators var būt viens savrups bloks, bet to var veidot arī vairāki savstarpēji savienoti bloki.
2. Latviešu valodā ar terminu *dators* parasti apzīmē cipardatoru.

computer center, data processing center***datorcentrs***

Personāla, aparatūras un programmatūras komplekss, kas izveidots informācijas apstrādes pakalpojumu sniegšanai.

computer network***datortīkls***

No savstarpēji savienotiem datu apstrādes mezgliem izveidots tīkls datu apmaiņai.

computer science***datorzinātne***

Zinātnes un tehnikas nozare, kas saistīta ar datorizētu informācijas apstrādi.

computerization***datorizēšana; datorizācija***

Automatizēšana ar datora palīdzību (datorizēšana) un tādas darbības rezultāts (datorizācija).

connectivity***savienojamība***

Sistēmai vai ierīcei piemītīga īpašība, kas ļauj to bez modificēšanas pievienot citām sistēmām vai ierīcēm.

data communication***datu apmaiņa, datu komunikācija***

Datu pārsūtīšana starp funkcionāliem blokiem saskaņā ar noteikumiem par datu pārraidi un to apmaiņas koordinēšanu.

data medium***datu nesējs, datnesis***

Materiāls, kurā var ierakstīt datus un no kura tos var izgūt.

data processing, DP***datu apstrāde***

Organizētas darbības ar datiem.

Piemēri: aritmētiskas vai loģiskas darbības ar datiem, datu saplūdināšana vai sašķirošana, programmu asemblēšana vai kompilēšana un tādas operācijas ar tekstu kā rediģēšana, šķirošana, saplūdināšana, noglabāšana, izguve, parādīšana uz ekrāna un drukāšana.

PIEZĪME. Termins *datu apstrāde* nav lietojams kā termina *informācijas apstrāde* sinonīms.

database***datubāze***

Vienā vai vairākās lietošanas jomās izmantojams datu kopoījums, kas organizēts saskaņā ar kādu jēdzienisku struktūru, kura atspoguļo šo datu īpašības un tiem atbilstošo entitāšu savstarpējās attiecības.

desktop publishing***datorizēta iespieddarbu gatavošana***

Elektroniska iespieddarbu gatavošana ar mikrodatu.

digit, numeric character***cipars, ciparzīme***

Rakstzīme, kas apzīmē nenegatīvu veselu skaitli.

Piemērs: viena no sešpadsmitnieku skaitīšanas sistēmas rakstzīmēm 0, 1, ..., F.

digital computer***cipardators***

Dators, kura darbību vada iekšēji glabātas programmas un kurš spēj programmai vai tās daļai, kā arī programmas izpildē vajadzīgajiem datiem vai to daļai izmantot kopīgo krātuvi, izpildīt lietotāja rakstītas vai norādītas programmas, veikt lietotāja norādītas aritmētiskas, loģiskas u. tml. darbības ar cipariski pierakstītiem diskrētiem datiem un izpildīt programmas, kas to izpildes laikā pašas sevi pārveido.

PIEZĪME. Latviešu valodā terminu *dators* parasti attiecina tieši uz cipardatoru.

electronic publishing***elektroniska publicēšana***

Datorizēta tipogrāfiskas kvalitātes dokumentu (ar tekstu, zīmējumiem un fotoattēliem) gatavošana un publicēšana.

PIEZĪME. Dažos gadījumos elektronisko publicēšanu īsteno ar vispārīgām lietojumprogrammām, citos gadījumos — ar kādu specializētu sistēmu.

firmware***aparātprogrammatūra***

Instrukciju un ar to saistīto datu sakārtota kopa, ko glabā funkcionāli neatkarīgi no galvenās krātuves, parasti lasāmatmiņā.

flowchart, flow diagram***plūsmkarte, plūsmas diagramma***

Kāda procesa vai programmas projektēšanai vai dokumentēšanai paredzēts grafisks attēls, kurā process vai problēmas pakāpenisks risinājums parādīts ar anotētām ģeometriskām figūrām, ko savieno plūsmas līnijas.

hacker I***urķis***

Tehniski izglītots datoru entuziasts.

hacker II***datorlauzis***

Tehniski izglītots datoru entuziasts, kas savas zināšanas un prasmi izmanto, lai nepilnvaroti piekļūtu aizsargātiem resursiem.

hard copy***paliekošā kopija***

Ekrānattēla kopija, kas iegūta ar printeri, ploteri vai tamlīdzīgu izvades bloku un ir brīvi pārvietojama.

image processing, picture processing
attēlu apstrāde

Attēlu radīšana, skenēšana, analizēšana, uzlabošana, interpretēšana vai rādīšana, izmantojot datu apstrādes sistēmas.

information management
informācijas pārvaldība

Informācijas apstrādes sistēmā — vadības procesi informācijas ieguvē, analizē, glabāšanā, izguvē un izplatīšanā.

integrated circuit, microchip, chip
integrētā shēma

Mazs pusvadītājmateriāla gabaliņš, kurā iestrādāti savstarpēji savienoti elektroniski bloki.

MFLOPS, megaflops
MFLOPS, megaflops

Apstrādes veiktspējas mērvienība, kas vienāda ar viena miljona peldošā komata darbību izpildi vienā sekundē.

PIEZĪME. Šo mērvienību mēdz izmantot zinātniskos datorlietojumos.

microcomputer
mikrodators

Cipardators, kam apstrādes blokā ir viens vai vairāki mikroprocesori ar iebūvētiem glabāšanas un ievadizvades līdzekļiem.

minicomputer
minidators

Cipardators, kas iespēju ziņā ierindojams starp mikrodatoru un lieldatoru.

MIPS, millions of instructions per second
MIPS

Apstrādes veiktspējas mērvienība, kas vienāda ar viena miljona instrukciju izpildi vienā sekundē.

natural language
dabiska valoda

Valoda, kuras likumu pamatā ir dabiskais lietojums, nevis iepriekš izstrādāti priekšraksti.

nonprogrammable terminal, dumb terminal
neintelektiska galiekārta, neintelektisks terminālis

Lietotāja galiekārta, kurā nav iebūvēti patstāvīgas datu apstrādes līdzekļi.

octet, 8-bit byte

oktets, astoņbitu baits

Baits, kas sastāv no astoņiem bitiem.

peripheral equipment

ārējā ierīce

Jebkura ierīce, ko vada attiecīgais dators un kas spēj ar to sazināties.

Piemēri: ievadizvades ierīces, ārējā atmiņa.

portable computer

pārnēsājamais dators

Mikrodators, ko var ērti pārnēsāt, lai to izmantotu dažādās vietās.

programmable terminal, intelligent terminal

intelektiska galiekārta, intelektisks terminālis

Lietotāja galiekārta, kurā iebūvēti datu apstrādes līdzekļi.

computer resource

datorresurss

Jebkura datu apstrādes sistēmas sastāvdaļa, kas nepieciešama vajadzīgo darbību veikšanai.

Piemēri: krātuves, ievadizvades bloki, viens vai vairāki apstrādes bloki, dati, datnes un programmas.

soft copy

zūdošā kopija

Skaņas vai attēla veidā izvadīts nepastāvīgs informācijas atveids.

Piemērs: katodstaru lampas rādīts attēls.

spreadsheet program

tabulrēķinu programma

Programma, kas rāda rindās un kolonnās izkārtotu šūnu tabulu, kurā, mainoties vienas šūnas saturam, var notikt vienas vai vairāku citu šūnu pārrēķināšana saskaņā ar lietotāja norādīto sakaru starp šūnām.

storage (device)

krātuve

Funkcionāls bloks, kurā var novietot un saglabāt datus un no kura tos var izgūt.

support software***atbalstprogrammatūra, atbalstne***

Programmatūra vai programma, kas palīdz citas programmatūras izstrādē, uzturēšanā vai izmantošanā vai arī nodrošina kādu vispārīgu lietojumneatkarīgu funkcionālo iespēju. Piemēri: kompilators, datubāzes pārvaldības sistēma.

system documentation***sistēmas dokumentācija***

Dokumentu kopums, kurā aprakstītas informācijas apstrādes sistēmai izvirzītās prasības, sistēmas funkcionālās iespējas un ierobežojumi, tās uzbūve, darbināšana un uzturēšana.

system software***sistēmprogrammatūra***

Lietojumneatkarīga programmatūra, kas atbalsta lietojumprogrammatūras darbināšanu. Piemērs: operētājsistēma.

terminal***galiekārta, terminālis***

Funkcionāls bloks datu ievadei sistēmā vai sakaru tīklā un izguvei no tiem.

text processing, word processing***teksta apstrāde***

Ar datu apstrādes līdzekļiem veikta tekstu ievadīšana, rediģēšana, šķirošana, saplūdināšana, izgūšana, noglabāšana, parādīšana uz ekrāna, drukāšana u. tml. darbības.

time sharing***laika sadalīšana, laikdale***

Datu apstrādes sistēmas darbības režīms, kas dod iespēju vienā procesorā laika ziņā pamīšināt divu vai vairāku procesu izpildi.

user terminal***lietotāja galiekārta, lietotāja terminālis***

Galiekārta, kas lietotājam dod iespēju izmantot datoru.

video display terminal, visual display terminal, VDT***videogaliekārta, videoterminālis***

Lietotāja galiekārta, kam ir rādāmekrāns un kas parasti aprīkota ar tastatūru vai tai līdzīgu ievades bloku.

Par koksnes un kokmateriālu terminu saraksta apstiprināšanu

LZA Terminoloģijas komisijas lēmums Nr. 59

Pieņemts 03.04.2007.; prot. Nr. 2/1074. Publicēts "LV" 22.07.2009.

Lēmuma pamats: MK 28.11.2000. noteikumu Nr. 405 3.2. un 11. p.

LZA Terminoloģijas komisija (TK) ir apspriedusi Mežzinātnes terminoloģijas apakškomisijas priekšsēdētāja Dr. sc. ing. J. Dolača iesniegto koksnes un kokmateriālu terminu sarakstu, kurā iestrādāti oficiālo recenzentu L. Līpiņa un A. Ščuckas, kā arī citu LZA TK ekspertu ieteiktie labojumi, un apstiprina to vienotai lietošanai oficiālajā saziņā. Terminu sarakstu sk. atsevišķā publikācijā laikrakstā "Latvijas Vēstnesis" 22.07.2009., kā arī akadēmiskajā terminu datubāzē "AkadTerm" www.termini.lza.lv/akadterm.

LZA TK priekšsēdētāja V. Skujiņa

LZA TK sekretāre A. Ščucka

Par termina *sadarbība attīstības jomā* nomainīšanu

LZA Terminoloģijas komisijas lēmums Nr. 60

Pieņemts 26.04.2007.; prot. Nr. 3/1075. Publicēts "LV" 23.07.2009.

Lēmuma pamats: Valsts valodas likuma 22. p. pirmā daļa

Atsaucoties uz Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas lūgumu nomainīt LZA Terminoloģijas komisijas (TK) apstiprināto terminu *sadarbība attīstības jomā* (a. *development co-operation*) pret praksē lietotu variantu *attīstības sadarbība*, LZA TK ir pārskatījusi savu 13.05.2003. lēmumu Nr. 24 (sk. "TJ" 4. nr.) un secinājusi, ka aprakstošā konstrukcija *sadarbība attīstības jomā* attiecīgo jēdzienu izsaka visskaidrāk, bet paralēli tam tekstā var lietot arī īsāku variantu — vārdkopu *attīstības sadarbība* vai pat vēl ērtāk lietojamo salikteni *attīstībsadarbība*.

LZA TK priekšsēdētāja V. Skujiņa

LZA TK sekretāre A. Ščucka

Pamatojums.

LZA TK apstiprinātais vārdkoptermins *sadarbība attīstības jomā* ir jēdzieniski precīzs, skaidri saprotams, tomēr ir aprakstošs, un tā iekļaušana tekstā ir

sintaktiski ierobežota, jo termini ar postpozitīviem raksturotājevārdiem rada grūtības konstrukciju veidošanā. Tāpēc ir atbalstāms priekšlikums noteiktos tekstos izmantot īsāku variantu — *attīstības sadarbība*, kas jau lietots praksē. Vēl vēlamāks varētu būt saliktenis *attīstībsadarbība*, kas neradītu jaunas grūtības tekstveidē, piem., tādā ģenitīvu virknējumā kā teksta fragmentā “divpusējas attīstības sadarbības valstis ..” (jo šādā tekstā ģenitīvs “divpusējas” saistāms ar “sadarbību”, nevis ar “attīstību”). Līdzīgos gadījumos praksē jau izmantoti salikteni, sal.: *palīdzība attīstībai* → *attīstībpalīdzība*, *palīdzība dzemdībās* → *dzemdībpalīdzība*.

Par “Valodniecības pamatterminu skaidrojošās vārdnīcas” apstiprināšanu

LZA Terminoloģijas komisijas lēmums Nr. 61

Pieņemts 26.04.2007.; prot. Nr. 3/1075. Publicēts “LV” 23.07.2009.

Lēmuma pamats: MK 28.11.2000. noteikumu Nr. 405 3.2. un 11. p.

LZA Terminoloģijas komisija (TK) ir izskatījusi publicēšanai sagatavoto “Valodniecības pamatterminu skaidrojošās vārdnīcas” manuskriptu, kurā iestrādāti oficiālo recenzentu G. Smiltnieces un J. Baldunčika, kā arī citu LZA TK ekspertu labojumi, un apstiprina to vienotai lietošanai praksē. Vārdnīcu (ar 2111 terminiem latviešu, angļu, vācu un krievu valodā) sk. publikācijā “Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca” — Rīga: LU LVI, 2007, 623 lpp., kā arī akadēmiskajā terminu datubāzē “AkadTerm” www.termini.lza.lv/akadterm.

LZA TK priekšsēdētāja *V. Skujiņa*

LZA TK sekretāre *A. Ščucka*

Par vārdu *bordelis* termina funkcijā

LZA Terminoloģijas komisijas lēmums Nr. 62

Pieņemts 18.09.2007.; prot. Nr. 4/1076. Publicēts “LV” 23.07.2009.

Lēmuma pamats: Valsts valodas likuma 22. p. pirmā daļa

Pēc Valsts kancelejas Juridiskā departamenta 17.08.2007. vēstulē Nr. 18/TA-1757 izteiktā lūguma LZA Terminoloģijas komisija (TK) ir izvērtējusi vārda *bordelis* piemērotību oficiālai lietošanai normatīvajos aktos, lai nosauktu telpu vai

telpas (istabu, dzīvokli, māju vai to daļas u. tml.), kas tiek izmantotas prostītūcijai, un no trim iespējamiem variantiem — *publiskais nams*, *intīmnam*, *bordelis* — vārdu *bordelis* ir atzinusi par termina funkcijai jēdzieniski visvairāk piemēroto.

LZA TK priekšsēdētāja V. Skujiņa
LZA TK sekretāre A. Šeucka

Pamatojums.

Vārds *bordelis* prostītūcijai paredzētu telpu nosaukšanai jau izmantots praksē, un tas (formā *bordels*) fiksēts “Latviešu konversācijas vārdnīcā” ar cilmes norādi uz it. *bordello*, no vecfr. *bordel* ‘būda’, un skaidrojumu “prostītūtu nams”.

Prostītūcija ir sociāli nevēlama parādība, tāpēc nav īpaši jācenšas meklēt tai neitrālas semantikas terminu. Ilgāku laiku attiecīgie nami tika saukti par publiskiem namiem, taču šobrīd vārda *publisk*s nozīme ir mainījiesies — paplašinājusies un neitralizējusies — un, kā definēts LVV, publisk ir ‘tāds, kas notiek, publikai, sabiedrībai redzot, dzirdot, kas ir visiem pieejams, atklāts’. *Publisk*s *piedāvājums* ir ekonomikas termins, ko attiecina uz piedāvājumu, kuru publiski izsludina un kurš ir pieejams, piem., izsolē jebkuram pircējam.

Jaundarinājumam *intīmnam*s pamatos ir samērā neitrāla nozīme, bet, lietojot to ‘bordeļa’ nozīmē, tiktu mainīta vārda *intīms* semantika, pastiprinot negatīvo konotāciju (papildnozīmi), bet, kā skaidrots LVV, vārds *intīms* attiecināms uz cilvēka personisko dzīvi, viņa jūtām, iekšējo pasauli.

LVV — “Latviešu valodas vārdnīca” (Rīga: Avots, 2006).

Par angļu termina *park & ride* atveidi latviešu valodā

LZA Terminoloģijas komisijas lēmums Nr. 63

Pieņemts 18.09.2007.; prot. Nr. 4/1076. Publicēts “LV” 23.07.2009.

Lēmuma pamats: MK 28.11.2000. noteikumu Nr. 405 11. un 16. p.

Atsaucoties uz plašsaziņas līdzekļos (laikraksts “Diena”, 27.07.2007. un 07.08.2007.) publicēto aicinājumu latviskot angļu valodā lietoto apzīmējumu *park & ride*, kas burtiskā tulkojumā ir “liec un brauc” vai “novieto un brauc”, LZA Terminoloģijas komisija (TK), izvērtējot priekšlikumus latviskošanā izmantot vārdus *pārsēdene*, *pārsēstuve*, *stāvparks*, *ārstāvvieta*, *ārpilsētas*

autonovietne u. c. un uzklausot autotransporta un satiksmes speciālistu skaidrojumus par apzīmējumā *park & ride* ietvertu jēdzienu, **atzīst, ka:** angļu valodā apzīmējumu *park & ride* attiecina uz diviem jēdzieniem:

- 1) plašāko, kas aptver kompleksu sistēmu, kuras ietvaros tiek izveidoti autotransporta stāvlaukumi un citas izbūves un kuras ieviešanas mērķis ir pilnīgāka sabiedriskā transporta izmantošana,
- 2) šaurāko, nosaucot vietu, kur autovadītājs atstāj savu individuālo braucamo, lai pārsēstos sabiedriskajā, tādējādi atlogojot satiksmes plūsmu pilsētā.

Tāpēc apzīmējuma ***park & ride* atveidei latviešu valodā ir lietderīgi izmantot divus terminus:**

plašākajai nozīmei — ***transportmijas sistēma***,

šaurākajai nozīmei — ***mijvieta* vai *mijotne***.

LZA TK priekšsēdētāja *V. Skujiņa*

LZA TK sekretāre *A. Ščucka*

Piebilde. Pēc RD lūguma atkārtoti izskatīt *park & ride* latviskās atveides variantus un apstiprināt vienu latviešu valodas terminu, kuru transportmijas vietas nosaukšanai lietot gan dokumentos, gan uzrakstos, LZA TK 2008. gada 9. septembrī pieņēma lēmumu Nr. 78 (prot. Nr. 7/1088), kurš publicēts laikrakstā “Latvijas Vēstnesis” Nr. 149, 25.09.2008.

Par angļu termina *informal education* atbilsmi latviešu valodā

LZA Terminoloģijas komisijas lēmums Nr. 64

Pieņemts 25.10.2007.; prot. Nr. 5/1077. Publicēts “LV” 23.07.2009.

Lēmuma pamats: MK 28.11.2000. noteikumu Nr. 405 1., 3.5. un 11. p.

LZA Terminoloģijas komisija (TK) pēc Eiropas Parlamenta Latviešu valodas tulkošanas nodaļas lūguma ir apspriedusi jautājumu par angļu terminu *informal education* un *informal learning* atbilsmi latviešu valodā un par savstarpēji atbilstošiem **atzīst** šādus angļu un latviešu valodas terminus:

a. ***informal education*** — latv. ***informālā izglītība*** jeb ***ikdienējā izglītība***,

a. ***informal learning*** — latv. ***informālā mācīšanās*** jeb ***ikdienējā mācīšanās***.

Piebilde. Ja konkrētā angļu valodas tekstā ‘informālās izglītības’ nozīmē

lietots termins *informal learning*, latviešu valodā atbilstoši izsakāmajam jēdzienam pieļaujams lietot arī ekvivalentu *informālā izglītība*.

LZA TK priekšsēdētāja V. Skujiņa

LZA TK sekretāre A. Ščucka

Pamatojums.

LZA TK apstiprinātajā “Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā” (Rīga, 2000) ir publicēti un praksē jau ieviesušies divi termini ar atributīvo termin-elementu *formāls*, proti — *formālā izglītība* (a. *formal education*) un *neformālā izglītība* (a. *non-formal education*).

Par formālo izglītību saukta “hierarhiski un hronoloģiski strukturēta valsts izglītības sistēma, kuras galvenās pakāpes Latvijā ir pirmsskolas izglītība, pamatizglītība, vidējā izglītība, augstākā .. izglītība. .. Katrā pakāpē iegūto izglītību apliecina ar atbilstošu izglītības dokumentu — liecību, atestātu, diplomu”.

Par neformālo izglītību saukta “ārpus formālās izglītības sistēmas organizēta izglītojoša darbība: interešu izglītība, kursi, arī profesionālā pilnveide ..”, bet tā nav saistīta ar jaunas izglītības pakāpes iegūšanu un apliecinoša dokumenta saņemšanu (šo dokumentu var izsniegt un var arī neizsniegt).

Jaunais mūsdienās aktualizētais trešais ar formālo izglītību saistītais izglītības paveids angļu valodā nosaukts ar terminu *informal education* (arī *informal learning*), apliecinot tā jēdzienisko saistību ar iepriekš jau lietotajiem terminiem *formal education* un *non-formal education*.

Uzturot sistēmisko pieeju jaunu terminu un termin-elementu izvēlē, arī latviešu valodā ir pamats izmantot internacionālas cilmes atributīvo termin-elementu *formāls*, pievienojot tam internacionālu (latīņu cilmes) prefiksālo elementu *in-*, kam latviešu valodā ir divas pamatnozīmes: ‘ne’ un ‘iekšā, iekšup’ (sk. V. Skujiņa “Latīņu un grieķu cilmes vārddalju vārdnīca” — Rīga, 1999). Latviešu valodā priedēklim *in-* nolieguma ‘ne’ nozīme ir daudzos internacionālismos (gan lietvārdos, gan īpašības vārdos), piem., *inaktivācija*, *independenti*, *indivīds*; *indiferents*, *indirekts*, *indiskrēts*, *infinīts*. Tāpat kā angļu valodā, arī latviešu valodā ar prefiksālo elementu *in-* atvasinātais īpašības vārds *informāls* (a. *informal*) terminā *informālā izglītība* izsaka pazīmi, kas ir tuva ‘neformālajai’, tomēr būtiski atšķiras no tās, apzīmējot izglītību, ko iegūst (netīši vai netieši) mācoties ikdienas situācijās (darbā, ģimenē, atpūtā), klausoties radio, skatoties TV, lasot grāmatas, apgūstot zināšanas pašmācības ceļā u. tml., un par to nav paredzēts sertifikācijas dokuments.

Tā kā šis process, apzināti vai neapzināti, kā pavadprocess notiek ik dienas, jēdzieniski tam piemērots ir arī termins *ikdienējā izglītība* (vai

ikdienējā mācīšanās). Sinonīms *ikdienējā izglītība* (un *ikdienējā mācīšanās*) paturēts, lai skaidrāk iezīmētu pazīmi, kas informālo izglītību atšķir no neformālās, orientējot termina lietotājus jēdzieniski precizētā virzienā.

Komentāri.

1. Kā atzīst latviešu valodas pedagogijas speciālisti, angļu valodā vārdu *education* un *learning* lietošanā vērojama nekoncekvence (par to liecina arī termina *mūžizglītība* sinonīmiskie varianti angļu valodā: *lifelong education* un *lifelong learning*, turklāt *learning* paturēts arī “Mūžizglītības memoranda” nosaukumā: “A Memorandum on Lifelong Learning”). Tomēr par ieteicamu tiek atzīts šo terminu šķīrums atbilstoši katra vārda jēdzieniskajam pamatsaturam un attiecīgajiem latviešu valodas ekvivalentiem (*izglītība* un *mācīšanās*).
2. Praksē, piešķirot arvien lielāku lomu informālajai izglītībai kā ikdienas mūžizglītības sastāvdaļai, tās statuss ar dažām pazīmēm mainās, tuvinoties vai nu neformālajai, vai formālajai izglītībai, un robežas novilkt kļūst arvien grūtāk. Paturot terminu *informālā izglītība*, ar to elastīgāk var izteikt mainīgo jēdzienu (tāpat kā angļu valodā).
3. Priekšlikumi šajā terminu grupā kā termina *izglītība* apzīmētājus izmantot “oficiālā” vai “obligātā”, vai arī “stihiskā” vai “spontānā” tika noraidīti, jo katrs no tiem uzsver citas pazīmes, kas apzīmē citus jēdzienus.

Par Ekonomikas terminoloģijas apakškomisijā izstrādātā darbinieku finansiālās līdzdalības terminu saraksta apstiprināšanu

LZA Terminoloģijas komisijas lēmums Nr. 65

Pieņemts 13.11.2007.; prot. Nr. 6/1078. Publicēts “LV” 23.07.2009.

Lēmuma pamats: MK 28.11.2000. noteikumu Nr. 405 3.2. un 11. p.

LZA Terminoloģijas komisija (TK) ir izskatījusi Ekonomikas terminoloģijas apakškomisijā Dr. oec. Margaritas Dunskas vadībā izstrādātos un oficiālo recenzentu U. Zālīša un V. Skujiņas izvērtētos darbinieku finansiālās līdzdalības terminus latviešu valodā kopā ar skaidrojumiem un terminu ekvivalentiem angļu un vācu valodā un apstiprina tos vienotai lietošanai praksē. Terminu sarakstu sk. lēmuma pielikumā.

LZA TK priekšsēdētāja *V. Skujiņa*
LZA TK sekretāre *A. Šeucka*

LZA TK lēmuma Nr. 65 pielikums**Darbinieku finansiālās līdzdalības termini, to skaidrojumi un ekvivalenti latviešu, angļu un vācu valodā**

Termini sagatavoti, izmantojot starptautisko pieredzi darbinieku finansiālās līdzdalības sistēmu veidošanā un saskaņā ar ieteikumiem, kas izstrādāti, īstenojot Eiropas komisijas atbalstīto projektu “Towards a Better Quality of Financial Participation of Workers in CEE” (“Darbinieku finansiālās līdzdalības labākai kvalitātei Centrālajā un Austrumeiropā”).

Pasaules valstīs spēkā ir dažādas finansiālās līdzdalības sistēmas, kuras sauc par shēmām, plāniem, programmām vai modeļiem. Sistēmu apzīmējumu izvēle nav konsekventa. Latviešu valodā ir mēģināts šos apzīmējumus sakārtot: ar modeli saprotot līdzdalības sistēmu, kas atspoguļo pamatprincipus, pēc kuriem darbiniekiem piešķir papildu labumus darbavietā un kuri ir kopīgi vairākām līdzdalības sistēmām, bet ar programmu — modeļa izvērsumu praktiskai lietošanai. Termini svešvalodās atbilst oriģinālam. Ērtākai lietošanai pamattermins *darbinieku finansiālā līdzdalība* ir piedāvāts arī saīsinātā formā — *DFL*.

Sagatavojuši I. Brīvers, M. Dunska, B. Garanča, R. Grēviņa, R. Karnīte
Ekonomikas terminoloģijas apakškomisija

akcijprēmēšana

a. *stock plans*

v. *Beteiligung durch Aktien*

Uzņēmuma kapitāldaļu iegādes modelis, kurā darbiniekam tiek paredzēta iespēja pēc noteikta laika iegūt akcijas, ja tiek pildīti noteikti kritēriji. Šajā gadījumā akcijas tiek pārdotas ar atlaidi vai piešķirtas par brīvu.

akciju iegādes iespēja

a. *stock options*

v. *Aktienoption*

Uzņēmuma kapitāldaļu iegādes modelis, kurā darbiniekam tiek paredzēta iespēja nākotnē iegādāties uzņēmuma akcijas ar izdevīgiem noteikumiem.

akciju iegādes iespējas programma

a. *stock option plan*

v. *Aktienoptionsplan*

Kārtība, kādā darbinieks īsteno akciju iegādes iespēju.

akciju vērtības pieauguma tiesības

- a. *stock appreciation rights, SAR*
- v. *Aktien (Gewinn)bezugsrecht*

Darbiniekam piešķirtās tiesības noteiktā laika posmā saņemt labumu par akciju vērtības pieaugumu.

aktīvu veidošanas programma

- a. *asset accumulation programme*
- v. *vermögensbildende Maßnahme*

Uzkrāšanas modelis, kurā darbiniekam paredzēta iespēja uz noteiktu laiku ieguldīt uzņēmumā daļu no savas darba samaksas, par to saņemot ieguldījuma augļus no darba devēja.

algas kapitalizēšanas modelis

- a. *salary forgone scheme*
- v. *Mitarbeitergehalts Kapitalisationsmodell*

Peļņadalības modelis, kurā darbinieks iepriekš norunātu daļu no savas bruto pamatalgas novirza uzņēmuma kapitāldaļu iegādei.

algas uzkrāšanas modelis

- a. *Save-As-You-Earn scheme, SAYE*
- v. *Lohnsparungsmodell der Mitarbeiter*

Uzņēmuma kapitāldaļu iegādes modelis, kurā darbinieks noteiktā laika posmā uzkrāj iepriekš norunātu naudas summu (nesaņemot daļu algas), ko pēc perioda beigām viņš pēc izvēles var saņemt naudā vai arī iegādāties uzņēmuma kapitāldaļas par iepriekš norunātu cenu.

atliktā peļņadalība

- a. *deferred profit sharing, DPS*
- v. *gestundete Gewinnbeteiligung*

Peļņadalības veids, kurā peļņas daļu, skaidrā naudā vai vērtspapīros, nevar izsniegt pirms noteiktā laika.

darbinieka aizdevums

- a. *employee loans*
- v. *finanzielles Mitarbeiterdarlehen*

Uzkrāšanas modelis, kurā darbinieks aizdod uzņēmumam naudu ar fiksētu likmi vai ar likmi, kas ir atkarīga no uzņēmuma darbības rezultāta.

darbinieka kapitāldaļa

- a. *employee share*
- v. *Belegschaftsaktie*

Uzņēmuma īpašuma daļa, ko darbinieks ieguvis ar finansiālo līdzdalību.

darbinieka obligācija**a.** *employee bond***v.** *Aktienanleihen für Mitarbeiter*

Obligācija, ko darbinieks saņem peļņdalībā.

darbinieka priekšrocībaksija**a.** *preferential employee share***v.** *Vorzugaktie*

Pastāvīgās vērtības aksija, ko darbinieks saņem peļņdalībā un kas parasti dod viņam priekšrocības dividenžu un/vai likvidācijas kvotu saņemšanā vai citā finansiālajā līdzdalībā.

darbinieku finansiālā iesaistīšana**a.** *employee financial involvement, EFI***v.** *Mitarbeiterbeteiligung*

Uzņēmuma darbinieku iesaistīšana darbinieku finansiālās līdzdalības sistēmā.

darbinieku finansiālā līdzdalība, DFL**a.** *employee financial participation***v.** *Finanziellbeteiligung für Mitarbeiter*

Finansiālās līdzdalības sistēma, kas veidota uzņēmuma līmenī, lai radītu iespēju tā darbiniekiem gūt papildu ienākumus no uzņēmuma darbības rezultātiem.

darbinieku finansiālās līdzdalības programma**a.** *financial participation scheme***v.** *Mitarbeiterbeteiligungsmodell*

Programma, kas nodrošina darbinieku finansiālo līdzdalību.

darbinieku kapitāldaļu īpašumtiesības**a.** *employee share/stock ownership, ESO***v.** *Aktienbeteiligung (am Unternehmen)*

Darbinieku tiesības piedalīties uzņēmuma finansiālajā darbībā kā kapitāldaļu īpašniekiem.

darbinieku kapitāldaļu īpašumtiesību programma**a.** *employee share ownership plan, ESOP; ASV share/stock ownership, SO***v.** *Beteiligungsplan in Aktien am Unternehmen*

Programma, saskaņā ar kuru darbības ar darbinieku aksijām veic darbinieku kapitāldaļu pilnvarojumfonds.

darbinieku kapitāldaļu pilnvarojumfonds

a. *employee share ownership trusts*

v. *treuhänderische Anteilsverwaltung der Beteiligungen der Mitarbeiter*

Pilnvarojumfonds, kas veic darbības ar darbinieku akcijām, īstenojot viņu kapitāldaļu īpašumtiesības. Fondā darbinieku intereses pārstāv ievēlēti pārstāvji no darbinieku vidus, arodbiedrībām un parasti arī kāds profesionāls aģents.

darbinieku peļņas daļas ieguldījums

a. *employee share investment*

v. *Mitarbeiters Aktieninvestition*

Peļņadalības veids, kurā darbinieku peļņas daļu darba devējs iegulda uz darbinieka vārda un nodod pilnvarojumfonda pārraudzībā.

ierobežota darbinieku finansiālās līdzdalības programma

a. *narrow-based plan*

v. *Beteiligungsmodell, das sich an eine bestimmte Mitarbeitersgruppe richtet*

Finansiālās līdzdalības programma, kurā var piedalīties atsevišķas darbinieku grupas.

kapitāldaļu iegādes programma

a. *share purchase plan*

v. *Belegschaftsaktienprogramm*

Kārtība, kādā darbinieks iegādājas kapitāldaļas.

kolektīvā finansiālās līdzdalības programma

a. *collective broad-based plan*

v. *Beteiligungsmodell, das sich an alle Mitarbeiter richtet*

Visaptveroša finansiālās līdzdalības programma, kurā visiem darbiniekiem ir vienādi finansiālās līdzdalības noteikumi.

līdzdalība ar ierobežotu atbildību

a. *limited partnership*

v. *Firmeneinlagen wie GmbH Anteil*

Līdzdalības modelis, kurā darbinieks kļūst par uzņēmuma līdzīpašnieku, ieguldot savu naudu vai kapitālu no peļņadalības un uzņemoties pilnu risku par savu ieguldījumu.

modelis “pērc vienu, saņem divas”

a. *Buy-One-Get-One-Free scheme, BOGOF*

v. *Aktienbonusprogramm (Zwei Aktien zum Preis von einer)*

Peļņadalības veids, kurā par katru darbinieka nopirkto akciju uzņēmums viņam piešķir vēl vienu akciju par brīvu.

pasīvā ieguldīšana**a.** *silent investment***v.** *stille Beteiligung*

Uzņēmuma kapitāldaļu iegādes modelis, kurā darbinieks kļūst par kapitāldaļu īpašnieku un iegūst tiesības saņemt dividendes no peļņas, nekļūstot par uzņēmuma līdzīpašnieku un neiegūstot balsstiesības. Modelis piemērots maziem un vidējiem uzņēmumiem.

peļņadalība**a.** *profit sharing, PS***v.** *Gewinnbeteiligung*

Darbinieku finansiālās līdzdalības modelis, kurā saskaņā ar vienošanos starp darba devēju un darbinieku darbinieks līdz ar darba algu un citiem tiešajiem atalgojumiem tādā vai citādā veidā saņem arī daļu no peļņas un/vai citiem uzņēmuma radītajiem labumiem.

peļņadalība kapitāldaļās**a.** *share-based profit sharing, SPS; ASV stock bonus plan***v.** *Gewinnbeteiligung durch Auszahlung in Anteilen am Unternehmen*

Peļņadalības veids, kurā iepriekš norunāta peļņas daļa tiek piešķirta darbiniekam kapitāldaļās (akcijās).

peļņadalība kapitāldaļu iegādes iespējā**a.** *share option scheme***v.** *Aktienoption*

Peļņadalības veids, kurā iepriekš norunāta peļņas daļa tiek piešķirta darbiniekam kapitāldaļās (akcijās), noslēdzot iegādes iespējas līgumu.

peļņadalība obligācijās**a.** *bond-based profit sharing***v.** *Gewinnbeteiligung durch Aktienanleihen*

Peļņadalības veids, kurā darbiniekam tiek piešķirta iepriekš norunāta peļņas daļa obligācijās.

peļņadalības sertifikāts**a.** *profit participation certificate***v.** *Genussrecht*

Dokuments, kas apliecina, ka darbinieks ir izsniedzis uzņēmumam aizdevumu, un kas dod darbiniekam tiesības saņemt peļņas daļu atbilstoši aizdevuma apjomam, nekļūstot par kapitāldaļu īpašnieku un neiegūstot balsstiesības.

peļņadalība skaidrā naudā

- a. *cash-based profit sharing*
- v. *Gewinnanteil in Geld*

Peļņadalības veids, kurā iepriekš norunāta peļņas daļa darbiniekam tiek izmaksāta skaidrā naudā.

peļņadalības tiesības

- a. *profit sharing rights*
- v. *Gewinnbeteiligungsrechte*

Tiesības, kuras darbinieki iegūst, noslēdzot ar darba devēju individuālus vai kolektīvus līgumus par līdzdalību peļņā.

prēmēšanas sistēma

- a. *gain sharing*
- v. *Gewinnbeteiligung (bei Erreichen vereinbarter Zielvorgaben)*

Darbinieku finansiālās līdzdalības veids, kurā darbiniekus finansiāli apbalvo par veiksmīgu darbību noteikta mērķa sasniegšanā.

uzkrājmodelis

- a. *savings scheme*
- v. *Programm zur Vermögensbildung*

Darbinieku finansiālās līdzdalības veids, kas mudina darbiniekus uzkrāt finanses, gūstot priekšrocības no nodokļu atlaidēm.

uzņēmuma pārdošana darbiniekiem

- a. *employee buy-out, EBO*
- v. *Kauf des Unternehmens durch Mitarbeiter*

Uzņēmuma kapitāldaļu iegādes modelis, kurā darbinieki izpērk vai citādi iegūst sava uzņēmuma kapitāldaļas, kļūstot par tā īpašniekiem.

valstiski atzītais modelis

- a. *approved scheme*
- v. *staatlich gefördertes Beteiligungsmodell*

Darbinieku finansiālās līdzdalības modelis, kas pakļauts valsts institūciju uzraudzībai.

visaptveroša finansiālās līdzdalības programma

- a. *broad-based plan*
- v. *Beteiligungsmodell, das sich an alle Mitarbeiter richtet*

Finansiālās līdzdalības programma, kurā var piedalīties visi uzņēmuma darbinieki.

Par angļu *foresight* atveidi latviešu valodā

LZA Terminoloģijas komisijas lēmums Nr. 66

Pieņemts 11.12.2007.; prot. Nr. 8/1080. Publicēts "LV" 23.07.2009.

Lēmuma pamats: MK 28.11.2000. noteikumu Nr. 405 11. un 16. p.

LZA Terminoloģijas komisija (TK) atzīst, ka angļu vārds *foresight*, kas angļu–latviešu vārdnīcās tulkots kā *paredzējums* (arī *tālredzība*; *apdomība*), latviešu valodā atveidojams, izmantojot jaundarinājumus no pamatvārdiem *nākotne* vai *perspektīva*, resp.: procesa nozīmē — *nākotnēšana*, *perspektivēšana*, rezultāta nozīmē — *nākotnējums*, *perspektivējums*, nozares nozīmē — *nākotnistika*, *perspektīvika*, citās nozīmēs izmantojot vēl citus atvasinājumus.

LZA TK arī atzīst, ka angļu vārda *foresight* latviskojums "**forsaits**" latviešu valodā termina funkcijā nav pieņemams.

LZA TK priekšsēdētāja V. Skujiņa

LZA TK sekretāre A. Šeucka

Pamatojums.

1. Angļu valodā ar *foresight*, kas ir vispārlietojams vārds, jaunā termina funkcijā apzīmē sistemātisku darbību zinātnes, tehnoloģijas, sabiedrības, ekonomikas un šo jomu mijiedarbības pētīšanā ilgtermiņa perspektīvā, lai apgūtu zināšanas un lietpratību, uz kurām balstīt lēmumus un rīcību sociālo, ekonomikas un vides pilnveidojumu mērķiem nākotnē. Tulkojošajā angļu–latviešu vispārlietojamās leksikas vārdnīcā šī vārda pirmā nozīme latviešu valodā ir pārtulkota ar vārdu *paredzējums*, kas arī ir vispārlietojams vārds, un kā tāds tas nodrošina jaunā termina leksiski semantisko un derivatīvo iekļaušanos latviešu valodas sistēmā.
2. Angļu valodas sistēmā vārds *foresight* nav izolētā pozīcijā, to lieto dažādās formās un atvasinājumos: *foresighted*, *foresightedly*, *foresightedness*, *foresightful*, *foresightfulness* u. c. Latviešu valodas sistēmā aizgūtais vārds "forsaits" ienāk izolētā pozīcijā, nesniedzot nekādu informāciju par to, vai runa ir par procesu, objektu vai abstraktu pazīmi u. tml. Ar laiku rodas vajadzība arī pēc attiecīga darbības vārda, divdabja, īpašības vārda u. c. Savukārt, jau sākumā izvēloties savas valodas vārdu, piem., *paredzējums*, *paredze* vai *redzējums*, tiek nodrošināts daudzveidīgais attiecīgā termina lietojums visā attiecīgo formu un atvasinājumu paradigmā un arī semantiskā ziņā attiecīgā vārda sakne resp. celms dod ievirzi uz jēdziena izpratni.

3. Vārdi *paredzēt*, *paredzēšana*, *paredzējums*, *paredze*, *paredzamība* nav jaukami ar vārdu *pareģot* un tā atvasinājumiem *pareģošana*, *pareģojums* u. c. Vārda *paredzēt* pirmā nozīme ir: “veidot priekšstatu par to, kas būs, arī nojaust to; iepriekš, pēc kādiem datiem noteikt iespējamo” (LVV 2006), “iepriekš nojaust, arī noteikt (ko gaidāmu)” (LLVV 1986). Vārda *pareģot* nozīme ir: “ar īpašām spējām noteikt (to), kas notiks, un darīt zināmu ..” (LVV 2006); “ar maģiskiem paņēmieniem noteikt (ko gaidāmu) un paziņot (par to)” (LLVV 1986) (izcēlumi šeit un turpmāk mani — V. S.).

Angļu vārda *foresight* nozīme nav saistāma ar ‘pareģošanu’, bet ir saistāma ar ‘paredzēšanu’ pēc noteiktiem datiem, kam jābūt zinātniski pamatotiem. To, ka ‘paredzēšanas’ jēdziens ir saistāms ar angļu vārdu *foresight*, bet ‘pareģošanas’ jēdziens nē, apliecina arī latviešu–angļu tulkojošās vārdnīcas.

4. Virspusējā skatījumā vārdu *paredzēt* un *pareģot* nozīmes dažkārt netiek nošķirtas, tāpēc ir radusies vēlēšanās meklēt citu terminu. Angļu valodā kā sinonīmi jau lietoti *future studies/forward studies/foresight*, un tos latviešu valodā kopumā interpretē kā *nākotnes studijas* (sk. Dr. A. Pugas rakstu “Nākotnes studijas Eiropā” — “Zinātnes Vēstnesis”, 26.05.2003.). Tāpēc jauna termina meklējumos izmantoti jauni atvasinājumi no vārda *nākotne* celma *nākotn-*: *nākotnēšana* (resp. *nākotnes modelēšana*, *paredzēšana* vai tml.), *nākotnējums*, *nākotnistika* (rodoties vajadzībai, iespējams darināt vēl citus atvasinājumus).
5. Apzinoties, ka vārdi, kuros latviskam celmam pievienots internacionāls postfiksālais elements (*nākotnistika*), neveido produktīvu modeli latviešu valodas vārddarināšanā, LZA TK piedāvā atvasinājumus arī no daļēji sinonīmiskā internacionālisma *perspektīva* celma, proti — ne tikai *nākotnēšana*, *nākotnējums*, *nākotnistika*, bet arī *perspektivēšana*, *perspektivējums*, *perspektīvika* u. tml.

Piebilde. LZA TK sēdē tika izvērtēta arī termina *redzējums* piemērotība izmantošanai *nākotnes studiju* jomā, jo atšķirībā no “*paredzējuma*” “*redzējumam*” nav nekādas semantiskās saiknes ar vārdu “*pareģot*”. Galvenais arguments, ar kuru tika apšaubīta termina *redzējums* piemērotība, bija tas, ka “*redzējumu*” var attiecināt arī atskatā uz pagātnes faktiem. Valodas prakse liecina, ka terminu *redzējums* daudzos gadījumos jau izmanto tieši saistībā ar ilgtermiņa prognozēšanu un *nākotnes iezīmēšanu*, pamatojoties uz zināšanām, intelektu, ko attīsta, veicot attiecīgus zinātniskus pētījumus.

Par “Tūrisma un viesmīlības terminu skaidrojošās vārdnīcas” apstiprināšanu

LZA Terminoloģijas komisijas lēmums Nr. 67

Pieņemts 11.12.2007.; prot. Nr. 8/1080. Publicēts “LV” 29.07.2009.

Lēmuma pamats: MK 28.11.2000. noteikumu Nr. 405 3.2. un 11. p.

LZA Terminoloģijas komisija (TK) ir izskatījusi publicēšanai sagatavoto “Tūrisma un viesmīlības terminu skaidrojošās vārdnīcas” terminu materiālu ar skaidrojumiem un terminu ekvivalentiem latviešu, angļu, vācu un krievu valodā. LZA TK atzīst, ka pēc atsevišķu LZA TK sēdē ieteikto labojumu veikšanas vārdnīca publicējama ar LZA TK apstiprinājumu. Vārdnīcu sk. publikācijā “Tūrisma un viesmīlības terminu skaidrojošā vārdnīca” — Rīga: LR Ekonomikas ministrija, 2008, 460 lpp., kā arī akadēmiskajā terminu datubāzē “AkadTerm” www.termini.lza.lv/akadterm.

LZA TK priekšsēdētāja *V. Skujiņa*

LZA TK sekretāre *A. Ščucka*

Komentārs.

Vārdnīca izstrādāta Dr. geogr. Maijas Rozītes vadībā. Skaidrojumi veidoti īpatnēji, šķirkļu saturā ietverot ne tikai terminu skaidrojumus, bet arī citu informāciju, kas var interesēt tūristus un citus vārdnīcas lietotājus. Īpatnēji veidota arī atlase: papildus aptvertas tādas nozares (piem., pārtikas rūpniecība), kas lielā mērā aktuālas tūrismā. Citu nozaru termini, protams, saskaņoti ar attiecīgo nozaru terminoloģiju. Vārdnīcā iekļauti daudzi tūrismā aktuāli saīsinājumi, piem., sugasvārda statusā legalizēts termins *spa*, kas ir iniciāļsaliktenis no latīnisma *sanus per aqua*. Vairāki termini veidoti kā jaundarinājumi, piem., angļu *fly and drive* latviski atveidots kā *autopiesaistes lidojums, fly and rail* — kā *vilcienpiesaistes lidojums*. Kā jauntermiņš darināts *labjūte* (a. *wellness*), ar ko apzīmē fizisko un garīgo labsajūtu, veselīgumu, ko apzināti veido ar īpašu pakalpojumu kompleksu.

Vārdnīcai pievienoti citvalodu terminu alfabētiskie rādītāji.

Par spēkratu motora teorijas un konstrukcijas terminu saraksta apstiprināšanu

LZA Terminoloģijas komisijas lēmums Nr. 68

Pieņemts 18.12.2007.; prot. Nr. 9/1081. Publicēts "LV" 29.07.2009.

Lēmuma pamats: MK 28.11.2000. noteikumu Nr. 405 3.2. un 11. p.

LZA Terminoloģijas komisija (TK) ir apspriedusi Spēkratu terminoloģijas apakškomisijā tās priekšsēdētāja Jura Gunāra Pommera vadībā izstrādāto un oficiālo recenzentu K. Vārtukapteiņa un A. Ščuckas izvērtēto latviešu valodas spēkratu motora teorijas un konstrukcijas terminu sarakstu (417 terminu kopapjomā) ar terminu definīcijām un terminu ekvivalentiem angļu, vācu un krievu valodā un apstiprina to vienotai lietošanai speciālajā literatūrā un oficiālajā saziņā. Terminu sarakstu sk. atsevišķā publikācijā laikrakstā "Latvijas Vēstnesis" 29.07.2009., kā arī LZA TK mājaslapā <http://www.termini.lza.lv>.

LZA TK priekšsēdētāja *V. Skujiņa*

LZA TK sekretāre *A. Ščucka*

*

Meklējot labāku terminu ...

Lai novērstu divdabja *tekošs* semantiski nepiemēroto lietojumu latviešu valodā tādā vārdkopā kā "tekošais remonts", savulaik tika piedāvāts šo divdabi aizstāt ar īpašības vārdu *kārtējs*, taču šis vārds derīgs citas nozīmes izteikšanai: *kārtējs* — 'tāds, kas seko iepriekšējam, norisinās regulāri' (krievu valodā — *очередной*, angļu valodā — *regular, ordinary*).

Sistēmiski izstrādājot būvniecības terminoloģiju, par jēdzieniski piemērotāku atzīts termins *uzturēšanas remonts* (jo šis remonts tiek veikts, lai attiecīgo objektu 'uzturētu kārtībā'), un tas ir publicēts LZA TK apstiprinātajā Tālivalža Keiva "Krievu–latviešu celtniecības terminu vārdnīcā" (Rīga, 1998).

Patlaban šis jauntermins iekļauts arī spēkratu remonta terminoloģijā.

KONSULTĀCIJAS

JAUTĀJUMS

Publicējot informāciju par Latvijas Zinātņu akadēmijas locekļiem, aktualizējies jautājums par apzīmētāja funkcijā lietotā vārda *gods* (ģenitīvā *goda*) pareizrakstību nosaukumos *goda doktors*, *goda loceklis* u. tml., proti — vai vārds *goda* šādā pozīcijā nav jāraksta ar lielo sākumburtu? (Jautātājs: laikraksta “Zinātnes Vēstnesis” redakcija.)

ATBILDE

Līdz šim valodas praksē dažādos avotos, arī Latviešu valodas institūta izstrādātajā daudzsējumu “Latviešu valodas vārdnīcā” (Rīga, 1972–1996), LZA Terminoloģijas komisijas apstiprinātajā “Ekonomikas skaidrojošajā vārdnīcā” (Rīga, 2000) un LZA “Gadagrāmatā”, *goda* nosaukumos, tādos kā *goda doktors*, *goda loceklis* u. tml., apzīmētais *goda* rakstīts ar mazo sākumburtu, tāpat kā latīniski rakstītajā *goda* doktora nosaukumā un tā saīsinājumā *honoris causa* un *h. c.* un attiecīgajos nosaukumos angļu, franču un krievu valodā (a. *honorary doctor*, fr. *docteur honoraire*, kr. *почетный доктор*). LZA sistēmā mazie sākumburti lietoti arī citos nosaukumos — *īstenais loceklis*, *korespondētājloceklis*, *habilitētais doktors*, *ārzemju loceklis* u. c.

Ar mazo sākumburtu vārdu *goda* raksta arī daudzus citos nosaukumos: *goda pilsonis*, *goda biedrs*, *goda viesis*, *goda sardze*, *goda eskorts* u. d. c.

Secinājums: ieteicams tradīciju saglabāt, jo, mainot tradīciju dažos nosaukumos, rakstībā radīsies jaunas robežproblēmas.

JAUTĀJUMS

Vai latviešu valodā vārdam *uzņēmējdarbība* ir cilvēka īpašības nozīme, vai arī tas apzīmē tikai procesu? Kādas vēl nozīmes vārda *entrepreneurship* tulkojumam ir latviešu valodā? (Jautātāja: Latvijas Universitātes pedagoģijas doktorante.)

ATBILDE

1. *Uzņēmējdarbība* ir “fiziskas vai juridiskas personas ilgstoša vai sistemātiska saimnieciskā darbība, kas saistīta ar kapitāla ieguldīšanu un vērsta uz preču

ražošanu, realizāciju, dažādu darbu izpildi, pakalpojumu sniegšanu, tirdzniecību u. c.” (“Terminoloģijas Jaunumi”, 2002/2, 9. lpp.).

Savukārt vārdam **darbība** ir vairākas nozīmes: ‘kustība’, ‘rīcība’, ‘iedarbība’, ‘process’, darbošanās’ u. tml., tomēr neviena no tām nav cilvēka īpašība (sīkāk sk. “Latviešu valodas vārdnīca”, Rīga: Avots, 2006).

Secinājums: latviešu valodā vārdam **uzņēmējdarbība** ‘cilvēka īpašības’ nozīmes nav.

2. Angļu termins *entrepreneurship* Oksfordas vārdnīcā (1995) nav skaidrots, bet no tā ir norāde uz *enterprise*, kas angļu valodā skaidrots gan kā ‘uzņēmums’, gan kā cilvēka īpašība — ‘gatavība iesaistīties uzņēmējdarbībā’ resp. ‘uzņēmīgums’ (sk. minēto “Latviešu valodas vārdnīcu”).

Komentārs.

Cilvēka īpašības nozīmē sinonīmiski mēdz lietot vārdus *uzņēmība* un *uzņēmīgums*, taču termina funkcijā tos ir iespējams jēdzieniski norobežot. Proti: atvasinājums ar *-ība* **uzņēmība** nosauc vispārīgu abstraktu īpašību vai pazīmi neatkarīgi no šīs pazīmes piemītības konkrētai personai, bet atvasinājums ar *-ums* **uzņēmīgums** nosauc pazīmi, kas lielākā vai mazākā pakāpē piemīt konkrētam indivīdam.

JAUTĀJUMS

Kā latviešu valodā varētu skaidrot terminus *partnerība* un *biznesa partnerība*? (Jautātājs: juridiskas personas administratīvais direktors.)

ATBILDE

Kā skaidrots vispārlietojamās leksikas daudzsējumu “Latviešu literārās valodas vārdnīcā” (Rīga, 1986), partnerība ir “stāvoklis, kad (kādi, kas) ir partneru attiecībās”. Savukārt vārds *partneris* skaidrots kā cilvēks, kas ko dara kopā ar citu (citiem); arī “tas, piem., valsts, uzņēmums, persona, ar kuru ir savstarpējas, piem., līguma, darījuma, attiecības”, piem., *tirdzniecības partneris, sarunu partneris*.

Tūrismā *partnerība* ir sadarbības forma, kad partneri, piem., iesaistās mijdarbīgā (t. i., interaktīvā) procesā, izmantojot kopīgus noteikumus, normas un struktūras, lai rīkotos vai pieņemtu lēmumus (sk. “Tūrisma un viesmīlības terminu vārdnīca” — Rīga, 2008).

Vārds “business” ir sarunvalodas līmeņa vārds. Oficiālai lietošanai LZA Terminoloģijas komisija tā vietā ir apstiprinājusi terminu *uzņēmējdarbība* (sk. “Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca” — Rīga, 2000).

Secinājums: latviešu valodā oficiālajā lietojumā izmantojami termini *partnerība* — plašākā sadarbības nozīmē un *uzņēmējdarbības partnerība* (nevis “biznesa partnerība”) — saistībā ar daudzveidīgo sadarbību uzņēmējdarbības jomā.

JAUTĀJUMS

Izstrādājot LR MK noteikumus par biotopu aizsardzību, radās jautājums par termina *ekspertu kalibrācija* izpratni un iederību oficiāli lietojamā latviešu valodas terminu sistēmā. Par “ekspertu kalibrāciju” tiek nosaukts izglītošanās process, kad nozaru eksperti, savstarpēji organizējot izglītojošus seminārus u. tml. pasākumus, “kalibrē” savas zināšanas, lai, novēršot pašreiz valdošo subjektīvismu, iegūtu vienotu viedokli par to, kas, piem., ir biotops, kā noteikt aizsargājamo sugu dzīvotspēju to atradnēs u. tml. Vai termina “ekspertu kalibrācija” izvēle ir pamatota?

(Jautātājs: LR Vides ministrijas Dabas aizsardzības departamenta pārstāvis.)

ATBILDE

Jautājumā aprakstītais izglītības process, kas dēvēts par “ekspertu kalibrāciju”, ko veic, lai novērstu valdošo subjektīvismu, lielā mērā atgādina pieredzes apmaiņas pasākumu. Savukārt, ja tas iecerēts īpaši organizēta semināra veidā (ar noteiktu nodarbību skaitu), tad tas asociējas ar nodarbībām kvalifikācijas celšanā kursos vai pat augstskolas līmeņa studiju programmā.

Līdz ar to ir ieteicams vai nu izmantot jau pazīstamos un lietotos terminus, vai arī —, ja iecerētie pasākumi ar kaut ko būtiski atšķiras no iepriekš jau praktizētajiem, būtiskās, atšķirīgās pazīmes precizēt un, ja vajadzīgs, darināt vai izvēlēties arī jaunu terminu. Vārda “kalibrēšana” lietojums ne ekspertu, ne viņu zināšanu vai kompetences vērtēšanai nav jēdzieniski pamatots.

Pamatojums.

Kā liecina vārdnīcas, vārdu *kalibrēšana* (arī *kalibrācija*) lieto vairākās nozīmēs: 1) vajadzīgā lieluma vai formas detaļu iegūšana metālapstrādē; 2) lauksaimniecības kultūru sēklu šķirošana frakcijās pēc lieluma, augļu šķirošana pēc lieluma un masas; 3) mēru komplekta atsevišķo mēru vērtības pārbaude u. c.

Apkopojot dažādās nozīmes, var secināt, ka *kalibrēšana* (arī *kalibrācija*) ir apstrāde vai pārbaude pēc lieluma un formas. Kalibrē šaujamerocus, mēraparātu detaļas u. c., kam jābūt īpaši precīziem, arī kultūraugu sēklas un augļus, kam svarīgs lielums un forma. Kalibrēti arī zirnekļi, konstatējot, ka mazākie no tiem ir kniepadatas galviņas lielumā, bet lielākie — prāva zirņa lielumā. Ne nozaru ekspertus, ne viņu pieredzi un zināšanas nekalibrē, ekspertus nešķiro ne pēc lieluma (auguma), ne pēc apkārtmēra vai masas. Pārbaudot zināšanas, nosaka zināšanu līmeni (vai pakāpi), nevis kalibru. Var runāt par lielkalibra vai mazkalibra šaujameroci, bet nevis par lielkalibra vai mazkalibra zināšanām vai ekspertiem. Ja tomēr to tā mēdz lietot praksē, tad tas, visticamāk, ir profesionālais žargons, kas nebūtu kultivējams normatīvos aktos.

Komentārs.

Ja biotopa izpratnē valda liels subjektīvisms, lai to novērstu, ar subjektīvo viedokļu summu vien nepietiek. Ekspertiem katram savs subjektīvais viedoklis ir objektīvi jāpamato, jāuzkrāj kompetence, un konkrētajā darbībā jābalstās uz dabas pētniecībā secinātiem un zinātniski pamatotiem kritērijiem.

Lai izvēlētos precīzāko terminu, vispirms skaidri jāformulē attiecīgais jēdziens, tā būtiskās pazīmes.

- Ja galvenais šajos pasākumos ir **vienotais viedoklis**, to, iespējams, var panākt ar koordinatīvu sanāksmi, sēdi vai tml.
- Ja galvenais ir **labākās pieredzes** popularizēšana, tad tas var būt pieredzes apmaiņas pasākums — sanāksme vai praktiska nodarbība (bez sertifikāta saņemšanas).
- Ja galvenais ir **novērst subjektīvismu**, tad jāceļ zināšanu līmenis, ko var panākt ar kvalifikācijas celšanas kursiem, kuros par noteiktas pakāpes kompetences sasniegšanu var saņemt arī attiecīgu sertifikātu.

Nevienā no šiem variantiem nešķiet piemērojama kalibrēšanas procedūra.

JAUTĀJUMS

Vai simulācija, imitācija un modelēšana ir sinonīmi? (Jautātājs: informātikas speciālists.)

ATBILDE

Vārdi *simulācija, imitācija, modelēšana* latviešu valodā **nav sinonīmi**.

Pamatojums.

1. Vārdi *simulācija*, *imitācija*, *modelēšana* ir internacionālismi, kas darināti no attiecīgajiem darbības vārdiem. "Latviešu valodas vārdnīca" (Rīga, 2006) šo darbības vārdu skaidrojumā skaidri iezīmēta to pamatnozīmju atšķirība:

simulēt (lietojams vienā nozīmē): "izlikties, atdarināt kādas pazīmes, lai maldinātu, radītu nepareizu priekšstatu (par ko)", piem., *s. slimību, klibumu*;

imitēt (lietojams divās nozīmēs; trešā nozīme attiecas uz specifisku jēdzienu mūzikas jomā): 1) "atdarināt", piem., vistas kladzināšanu, kustību u. tml.; 2) "veidot, izgatavot pēc dabiska parauga .. no mazvērtīgāka materiāla, cenšoties panākt līdzību ar oriģinālu", piem., *i. ādu*;

modelēt (lietojams divās nozīmēs): 1) "veidot, zīmēt, konstruēt modeli" resp. paraugu, piem., *m. tērpus*; 2) "pētīt (sarežģītas) parādības īpašības, uz līdzības pamata pētāmo parādību aizstājot ar citu", vienkāršotu, piem., ar shēmu.

(Skaidrojumu formulējumos ar pasvītrojumu izceltas atšķirīgās jēdzienu pazīmes, kas ir pamatā attiecīgajiem vārdiem *simulācija*, *imitācija*, *modelēšana* termina funkcijā.)

2. Angļu valodā attiecīgo darbības vārdu *simulate*, *imitate*, *model* semantika daļēji pārklājas, par ko liecina, piem., Oksfordas vārdnīca (1995), kurā darbības vārda *simulate* 3. nozīme tiek skaidrota ar *imitate*, tādējādi zaudējot darbības vārda *simulate* būtisko pazīmi 'izlikties, liekuļot'. Bez tam šajā nozīmē iekavās minētais simulēšanas attiecinājums uz mācību situācijas modelēšanu, vienkāršojot sarežģītus procesus, sekmē jēdzieniski atšķirīgo terminu *simulācija* (resp. *simulēšana*) un *modelēšana* nepamatotu sinonimizēšanu, kas ir pretrunā ar terminiem izvīrzi zinātniski pamatoto viennozīmīguma prasību, lai termins būtu skaidrs un nepārprotams.

Oficiālajā lietojumā simulēšanas pielīdzināšana modelēšanai kā zinātniski pamatotai mācību metodei var radīt nopietnus pārpratumus šo terminu lietošanā praksē.

Komentārs.

Angļu valodas negatīvā ietekme daļēji jau ir atspoguļojusies "Svešvārdu vārdnīcā" (Rīga, 1999), kur vārdam *simulēt* minēta arī otra nozīme (ar norādi uz *modelēt*).

Lai sekmētu aplūkoto terminu viennozīmīgumu un nepārprotamību, šai vārda *simulēt* otrajai nozīmei būtu vēlams pievienot norādi *nevēl*.

JAUTĀJUMS

Kāds ir precīzākais angļu valodas termina *consulting* atveidojums latviešu valodā atbilstoši tā definīcijai, kas dota “Darba likumā”: “Konsultēšanās šā likuma izpratnē ir viedokļu apmaiņa un dialogs starp darbinieku pārstāvjiem un darba devēju ar mērķi panākt vienošanos”.

(Jautātājs: SDSPA “Attīstība”.)

ATBILDE

Atvasinājumi ar *-ing* (arī *consulting*) angļu valodā ir divdabja formas, kas atvasinātas no attiecīgajiem darbības vārdiem. Latviešu valodā tos mēdz atveidot arī ar lietvārdiem (procesa nosaukumiem), kas atvasināti ar izskaņu *-šana/-šanās*.

Kā liecina konsultācijas jautājumā citētā definīcija, “Darba likuma” tekstā angļu *consulting* latviski ir jau atveidots kā *konsultēšanās*, tieši atgriezeniskajā formā, jo tā izsaka konsultēšanās procesa mijdarbīgumu (resp., interaktivitāti) starp konsultācijā iesaistītajām personām — konsultāciju jautātājiem un konsultētājiem. Savukārt attiecinājumā uz konsultanta darbību izmantojama arī tiešā forma — *konsultēšana*.

Šīs izpratnes pamatā ir attiecīgā darbības vārda nozīme jau latīņu valodā (sal.: *cōnsultāre* — ‘prasīt padomu, jautāt’; ‘apspriesties’; ‘apspriest’; ‘pārdomāt, apsvērt’ u. tml.).

Salīdzinot latviešu valodā “Darba likumā” doto definīciju un arī tai analogisko “Darba aizsardzības likumā” doto skaidrojumu, var secināt, ka šie skaidrojumi pamatos atbilst Eiropas Parlamenta un Padomes 11.03.2002. Direktīvas 2002/14/EK 2. panta g) punktā angļu valodā dotajai termina *consultation* (*konsultācija*) definīcijai: “*consultation* means the exchange of views and establishment of dialogue between the employees’ representatives and the employer”, kur kā galvenās attiecīgā jēdziena pazīmes minētas ‘viedokļu apmaiņa’ un ‘dialogs’ starp darbinieku pārstāvjiem un darba devēju.

Gan angļu, gan latviešu valodā attiecīgie internacionālistiski ir plaši lietoti termini dažādās nozarēs, ne tikai uzņēmējdarbībā. Jēdzieniskā satura ziņā to izpratne balstās uz atbilstošu vispārlietojamo darbības vārdu semantiku. Sal., piem., Oksfordas vārdnīcā doto skaidrojumu, kur *consulting* saistīts ar ‘profesionāla padoma došanu’ citiem tai pašā jomā strādājošiem (“giving professional advice to others working in the same field or subject”). Līdzīgi tam arī latviešu valodā *konsultēt* nozīmē ‘dot kompetentu padomu, paskaidrojumu’ (kādā jautājumā) un *konsultēties* nozīmē ‘pārrunāt, noskaidrot’ (kādu jautājumu) sarunā ar speciālistu u. tml.

Secinājums: tāpat kā angļu valodā, arī latviešu valodā nav pamata konsultāciju sniegšanu resp. konsultēšanu uzņēmējdarbībā nošķirt no konsultācijām citās jomās.

LZA Terminoloģijas komisija (TK), detalizēti apspriežot šo terminu arī LZA TK Juridiskās terminoloģijas apakškomisijā, savu viedokli ir jau paudusi, priekšroku dodot latīņu cilmes internacionālismiem, kas plaši lietoti dažādās valodās, un atsakoties no burtiskā pārcēluma “konsaltings” angliskās izrunas formā (sk. “Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca” — Rīga, 2000, kā arī akadēmiskā terminu datubāze “AkadTerm”).

Tātad: par precīzāko un tiešāko angļu termina *consulting* atbilstmi latviešu valodā atzīstams atgriezeniskās formas lietvārds *konsultēšanās*, kas atbilstoši konkrētajam kontekstam lietojams arī citos ar to pašu internacionālismu jēdzieniski saistītos atvasinājumos — *konsultēšana, konsultācija, konsultatīvs*. ES terminoloģijā dažu institūciju nosaukumos dažkārt izmantots arī cits apzīmētājs, piem., *Padomdevēja komiteja*.

JAUTĀJUMS

Kā latviešu valodā atveidojams angļu vārds *actor*? (Jautātājs: tiesību aktu tulkotājs.)

ATBILDE

Savā pamatnozīmē angļu vārds *actor* latviski atveidojams ar vārdu *aktieris*. Mūsdienās angļu valodā vārdu *actor* lieto dažādās nozīmēs, kam latviski atbilst dažādi vārdi: *darītājs, dalībnieks, līdzdalībnieks, partneris, līdzspēlētājs, spēlētājs* u. c.

Jaunākajā laikā reālu uzņēmējdarbības problēmjautājumu atrisināšanai izmanto situāciju modelēšanu, reālos apstākļus aizstājot ar nosacītiem atbilstoši tā saucamajai spēļu teorijai (a. *game theory*), kas ir matemātiska teorija, kura palīdz pieņemt pareizus stratēģiskus lēmumus pēc iepriekš atrisināta teorētiska modeļa. Šajos procesos aktīvi iesaistītās personas (aktīvistus) mēdz dēvēt par *spēlētājiem*.

ZIŅAS

- LZA Terminoloģijas komisijas Hidroinženierzinātnes terminoloģijas apakškomisijas vadīšanai LZA korespondētājlocekļa LLU emeritētā profesora Anša Zīverta darba turpināšanai Latvijas Lauksaimniecības universitāte ir izvirzījusi un LZA TK ir apstiprinājusi Dr. sc. ing. Juri Strūbergu.
- LZA Terminoloģijas komisija (TK), izskatot tūrisma terminus, kā angļu termina *boutique hotel* latvisko atbilstmi ir apstiprinājusi salikteni *dizainviesnīca*, attiecinot to uz viesnīcām, kuras atšķiras ar individuālu pieeju klientu apkalpošanā, kas var izpausties gan numuru dizainā, gan attieksmē pret klientu, radot viesnīcā īpašu, intīmu gaisotni.

Praksē ieviesies cits termins — *stila viesnīca* un ir arī *stila veikali*. Savukārt angļu–latviešu vārdnīcā (Rīga: Jāņa sēta, 1997) angļu *boutique* latviski tulkots kā “*modes preču*” veikals.

Kā atzīst tūrisma speciālisti, šo viesnīcu nosaukšanai saturiski vienlīdz noderīgs jebkurš no abiem apzīmētājiem — gan “dizaina”, gan “stila”. Tāpēc abus terminus — *dizainviesnīca* un *stila viesnīca* — pašreiz var atzīt par sinonīmiem. Iespējams, ka ar laiku kāds no šiem terminiem kļūs lieks vai arī — katrs no tiem tiks izmantots atšķirīga viesnīcas tipa nosaukšanai.

- Atsaucoties uz rosinājumu plašāk popularizēt jaunu svešvārdu latviskojumus, LZA TK aicina ikvienu atsūtīt pašu radītus vai noklausītus jaunvārdus (ar attiecīgo svešvārdu un nozīmes skaidrojumu), lai ar tiem varētu iepazīstināt plašāku sabiedrību. LZA TK apņemas būt par starpnieku latviskojumu popularizēšanā.

LZA TK ieteiktie latviskojumi atrodami LZA TK mājaslapā, datubāzē “AkadTerm”, kā arī izdevumā “Terminoloģijas Jaunumi” (piem., šajā numurā doti angļu valodas vārda *foresight* latviskojumi — sk. 24.–25. lpp.).

Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisija

TERMINOLOĢIJAS JAUNUMI

2009

16

Terminology Commission of Latvian Academy of Sciences

TERMINOLOGY NEWS

2009

16

Sastādītāja un zinātniskā redaktore **V. Skujiņa**

Literārā un tehniskā redaktore **A. Butāne**

Konsultāciju teksta autore **V. Skujiņa**

Datoroperatore **L. Kurmiņa**

Maketētāja **A. Butāne**

LZA Terminoloģijas komisijas adrese:

Akadēmijas laukumā 1, Rīgā, LV-1050, Latvija

Tālr.: (371) 67229636

Fakss: (371) 67227696

E-pasts: vaska@lza.lv

<http://www.termi.lza.lv>